

ФОРМУВАННЯ СПОЖИВЧОГО КОШИКУ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

FORMING OF CONSUMER BASKET IN UKRAINE AND ABROAD

УДК 331.107

Шостак Л.В.к.е.н., доцент кафедри економіки,
безпеки та інноваційної діяльності
підприємстваСхідноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки**Данечкіна А.О.**

студентка

Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

Дана стаття присвячена проблемі формування та функціонування споживчого кошику в Україні та за кордоном в умовах економічної нестабільності.

Ключові слова: споживчий кошик, закордон, Верховна Рада, народ.

Данная статья посвящена проблеме формирования и функционирования потребительской корзины в Украине и за рубежом

в условиях экономической нестабильности.

Ключевые слова: потребительская корзина, за граница, Верховная Рада, народ.

This article is sanctified to the problem of forming and functioning of consumer basket in Ukraine and abroad in the conditions of economic instability.

Keywords: consumer basket, abroad, Verkhovna Rada, people.

Вступ. Економіка держави залежить від величезної кількості складових. Яка буде економіка, такий і розвиток та рівень життя населення. Зокрема, цією складовою являється і споживчий кошик. Під споживчим кошиком ми розуміємо певний набір товарів, річного (місячного) споживання для громадянина, з чого можна побачити і визначити рівень розвитку країни.

Структуру і норми споживчого кошика було затверджено Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення».

Актуальність досліджень. Розрахунки які ми ведемо за споживчим кошиком дають нам можливість розраховувати такі показники, як мінімальна зарплата та мінімальні пенсії країни, саме це і говорить нам про те, що вивчення споживчого кошика на сьогодні є актуальним питанням. Варто зазначити, що актуальність даного дослідження полягає в тому, що сучасний споживчий кошик не враховує життєво необхідні продукти. Наведу елементарний приклад: у 2017 році радіоприймач не є необхідним і враховувати його, як на мене, не потрібно. Краще звернути увагу на такі прилади, як мобільний телефон. Без якого сьогодні ми не уявляємо свого життя.

Це обов'язкова процедура, так як споживчий кошик перестав функціонувати, як соціальний стандарт для того, щоб визначити достатній рівень життя українця. Він слугує лише базою лише для об'єктивної оцінки соціальних гарантій, що є не правильним.

Якщо звернутися до історії досліджень споживчого кошика, то слід наголосити що цей «об'єкт економіки» виникло в 1990-х роках. І з чого можна зробити висновок, що дослідження споживчого кошику не набуло такого широкого поширення у працях науковців. Проте можна згадати декілька прізвищ: О. Пищуліна, С. Бурлуцький, С. Мірошніченко.

Візьмемо до прикладу дослідження кандидатки економічних наук О. Пищуліної, про формування споживчого мінімуму. Як відомо ці два об'єкта, споживчий кошик і споживчий мінімум, безпосередньо пов'язані. Саме вона висунула на огляд таку проблему, як не відповідність українського споживчого кошика до реальних потреб людини. Її стаття в журналі «Експерт» говорила про те, що «різниця вартості кошику критичного споживання продуктів харчування в різних містах України коливалася до 30–36%, суттєво відрізняється вартість транспортних, комунальних та інших послуг» [11].

Її праці зосереджують увагу на тому, щоб при створенні нового споживчого кошика зосереджували увагу на товарах мінімального споживання, освіти та охорони здоров'я.

Але на нашу думку, цього обговорення та дискусії з приводу цього питання було недостатньо. Так як і на сьогодні проблема формування кошика являється актуальною.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні споживчий кошик є необхідністю осучаснення прожиткового мінімуму, яка зазначалася Міністром соціальної політики на засіданні Верховної Ради від 27.02.2013 р.[2], а також окремими депутатами, які вносили законопроекти щодо удосконалення Закону України «Про прожитковий мінімум» [3], [4].

Нагадаю, що споживчий кошик включає в себе мінімальний набір продуктів харчування, послуг та непродовольчих товарів. В таблиці 1 ми можемо побачити порівняння рівня споживання продуктів харчування між раціональними нормами прийнятими Українським НДІ (науково-дослідницький інститут) гігієни харчування та реальні показниками в Україні.

Переглянувши таблицю, ми можемо зробити плачевний висновок: на сьогодні, український споживчий кошик не включає і близько необхідного запасу продуктів харчування.

Таблиця 1

Норми і рівень споживання продуктів харчування населенням України, кг на рік [5]

Продукти	Раціональні норми споживання, рекомендовані Українським НДІ гігієни харчування МОЗ	Споживчий кошик	Різниця, у %
М'ясо та м'ясопродукти (у перерахунку на м'ясо, включаючи сало й субпродукти)	83	53	36,1 %
Молоко та молочні продукти (у перерахунку на молоко)	380	148,5	60,9 %
Яйця (шт.)	290	220	24,1 %
Риба та рибопродукти	20	13	35 %
Цукор, кондитерські вироби	38	37	2,6 %
Олія рослинна всіх видів	13	7,1	45,4 %
Картопля	124	95	23,4 %
Городина та баштанні культури	161	110	31,7 %
Фрукти, ягоди та виноград	90	64	28,9 %
Хлібні продукти (хліб, макаронні вироби в перерахунку на борошно, крупа, бобові)	101	123,4	22,2 % (більше від норми)

Останній раз вміст споживчого кошика в нашій державі змінювався в 2013 році. Варто наголосити що, згідно з законодавством України, він має переглядатись кожні 5 років, через низьку факторів впливу (зміна ціни, економічна ситуація, зміна смаків споживачів), тобто на 2017 році наш споживчий кошик не переглядався вже майже 13 років, та мав він наступний вигляд: хліб білий та чорний – 260 г/добу; м'ясо-115 г/добу; ковбаса – 25 г/добу; сало – 5 г/добу; риба – 30 г/добу; молоко – 340 г/добу; сир твердий – 9 г/добу; яйця 0,6 шт./добу; картопля – 260 г/добу; гречка – 5 г/добу; рис – 7 г/добу; макарони – 11 г/добу; помідори або огірки – 50 г/добу; фрукти та ягоди – 175 г/добу.

Так що робить наша влада аби владнати це питання та підняти рівень життя на гідний щабель?

Кабміном у вересні 2016 року було затверджено новий споживчий кошик на 2017 рік для українця, який має суттєві зміни:

- розширився перелік медикаментів (3 пачки вати (було 5); 5 десятиметрових пакетів бинта; 5 упаковок валідолу; 3 баночки йоду та зеленки; 6 упаковок болезаспокійливого; 9 пачок вітамінів; 1 пачка гірчичників);
- зросли норми споживання риби: з 2,5 до 9 кг;
- 400 г чаю, 0,5 кг кави в зернах на рік (цих речей раніше не було у кошику);

Для чоловіків:

- одна зимова куртка на 3 роки;
- 2 майки та 10 пар шкарпеток на рік;
- 6 пар трусів на рік (було 5 на 2 роки).

Для жінок:

- один халат на 5 років;
- один купальник на 4 роки;
- НЕ більше 6 пар колготок на рік;
- 2 бюстгальтера на рік (було 2 на 2 роки);
- одна пара штанів на 4 роки (офіційно дозволено мати з 2017 року);
- одна пара зимових чобіт на 3 роки.

Предмети побуту:

- один рулон туалетного паперу на 1 місяць;
- стілець на 15 років;
- стіл, шафа, ліжко, люстра на 25 років;
- дзеркало купувати раз на 20 років;
- 2 тарілки у 3 роки;
- ніж, 2 ложки на 10 років;
- холодильник – на 15 років;
- правильна машина має працювати 14 років;
- такий необхідний, радіоприймач раз на 20 років купувати.

Як ми бачимо, що українці не мають можливості подорожувати навіть в межах України, що вже говорити про за кордон. І саме це викликало обурення з боку українців.

Як підраховали в Мінсоцполітики, вартість нинішнього СК для працюючого на січень 2016 р. становила 2880 грн, з урахуванням інфляції (за 7 місяців – 4,8%) він виріс до 3018 грн [6].

Вартість споживчого кошика в країнах Євросоюзу та Америки, на відміну від України, визначається не в абсолютних, а у відносних показниках. Суть полягає в тому, що споживчий кошик визначається як фіксований набір продуктів та послуг, які споживає типовий покупець [7]. Споживчий кошик є основою для обрахунку індексу споживчих цін. При зміні ІСЦ (індекс середніх цін) автоматично змінюється мінімальна заробітна плата. І це виходить, що споживчий кошик в економічно розвинених країнах необхідний для обрахунку ІСЦ, і вже на основі цього визначається рівень бідності та інфляції.

Окрім того, споживчий кошик складається з різних великих категорій, які об'єднують групи товарів та послуг. Кількість позицій в споживчому кошику ЄС та Америки відрізняється від українського, в якому знаходиться 150 одиниць: в Німеччині це 700 одиниць, у США та Франції – біля 305, у Швейцарії – 1046.

Ще однією відмінністю є те, що прожитковий мінімум в країнах ЄС, який визначається на основі споживчого кошику, не обраховується нормативно. Норми споживання замінюються середньою заробітною платою. Прожитковий рівень складає майже 60% від середньої заробітної плати. На основі цього вираховується межа бідності по країні й, відповідно, кількість тих, хто має право на соціальну допомогу від держави. Таким чином, країни ЄС не підраховують бідність, а розраховують нормальний рівень життя. В той же час нормальний рівень життя має властивість змінюватися, що відображається і в споживчому наборі товарів та послуг [8].

Я гадаю, що не обов'язково говорити про те, що споживчі кошики українця та європейця відрізняються. І це стосується не лише кількістю пунктів, а і своїм якісним складом.

Отже, німці. За «вагою» споживчого кошика вони слідкують дуже уважно. Саме для цього вони створили спеціальне Федеральне статистичне відомство, яке оновлює дані про набір товарів та послуг. Для цього опитують людей різних верств населення, від багатодітні родини до матерей-одиначок, і раз на 5 років вміст споживчого кошика змінюється. Виходить, що формують його самі німці, бо все залежить від того, що вони купують, якими послугами користуються і т.д. Він включає безліч пунктів: продукти харчування, меблі, тютюн та навіть алкоголь, місячна оплата дитячого садочку, амбулаторний догляд за хворими, доставка додому їжі, відвідування кафе.

У Великобританії у цей список потрапили плери та виплата заробітної плати домашнього персоналу. Щоправда, українцям теж хотіли додати до кошика флешку та ноутбук але так і не потрапили. А разом із ними – послуги няні та медицина. Також передбачені кошти на няню для дитини, послуги ортодонта, оренду автомобілів, проїздки на таксі, а також їжу для домашніх тваринок.

Французам у цей набір включили ще й оплату таксі, сухий корм для домашніх улюбленців, рідке мило, послуги перукаря та засоби для волосся.

В Америці при розрахунку кошика враховується не мінімальна, а ринкова вартість продуктів, послуг і товарів. Весь набір продуктів вони визначають за Геллера. Розрахунки робляться на основі доходу середньостатистичної сім'ї (батьки та двоє дітей). Сюди входить освіта, медична допомога, оплата комунальних послуг, Інтернету, мобільного рахунку. До речі, всі дані записують у відсотках які припадають на всі продукти та послуги. Споживчий кошик американців передбачає витрати на тютюнові та алкогольні вироби, на освіту, мобільний та комп'ютерний зв'язок.

Є країни, до складу споживчого кошика яких входять витрати на ресторани, харчування у школі й на роботі, музичні інструменти та навіть ручки на двері. А також презервативи є в будь-якому СК всіх європейських країн, окрім України!

А в країнах Східної Європи ситуація зі споживчим кошиком наближена до нашої. Ось приблизне порівняння декількох країн (рисунок 1 «Споживчий кошик в країнах Східного партнерства»): [9]

Рис. 1 «Споживчий кошик в країнах Східного партнерства»

Для того щоб наглядно проаналізувати споживчі кошики України, європейської країни та країни-сусіда.

Порівняльна таблиця 2 споживчого кошика України, Німеччини та Польщі [10]:

Як бачимо, різниця є, і досить велика. Ми взяли до порівняння три держави: нашу, державу-сусіда та яскравого представника держави європейського рівня. На перший погляд, складається думка що різниця не є такою великою. Але перенесемо ж ці показники на реалії, чи ж користуємося ми одним електричний чайником 8 років? Звичайно, ні. Я гадаю, що ми б це з радістю робили, якби чайники і правда працював цілих 8 років. Ми думаємо, що іноземці ж не споживають більше продуктів ніж українці. Ми всі маємо однакові потреби.

Ми можемо лише сподіватися на те, що колись і Україна буде мати споживчий кошик не лише, як набір продуктів аби не вмерти. А буде включати повноцінний перелік товарів і послуг для життя, а не для виживання.

Висновки. Таким чином, з проведених досліджень можна дійти згоди, що споживчий кошик України розраховується застарілою системою, яка в свою чергу не відповідає європейським стандартам. Коріння проблеми починається із не оновленого законодавства, яке на даному етапі розвитку не враховує найпотрібніші елементи споживчого кошика для сучасної України.

Варто пам'ятати, що із розвитком суспільства змінюється потреба зокрема кожного громадянина держави і потрібно зосередити свою увагу на змінах перш за все у законодавстві та вчасно звертати увагу на зміни у житті суспільства. Та формувати споживчий кошик до потреб на певному етапі розвитку держави.

Якщо говорити кардинально, то на сьогодні в Україні існує два споживчих кошика. Як це може бути? На основі офіційного ведуть офіційні соціальні допомоги, а другий відповідає реаліям рівня життя українця. Так сказати, одним «прикриваються» перед людьми щоб не виникало обурення. Як на мене, це не є правильним і потрібно вже передивитися нові методики формування та склад споживчого кошика.

І як відомо, що від 21.04.2017 року запроваджується нова система обрахунку споживчого мінімуму. Такий метод встановить єдиний порядок щодо розрахунку споживчого мінімуму на одну особу на один місяць та для соціальних груп населення (діти, працездатні та особи які втратили працездатність). Він буде включати наступні пункти:

- набору продуктів для нормального функціонування організму людини;
- мінімального набору непродовольчих товарів;
- мінімальний набір для задоволення культурний потреб.

Таблиця 2

Назва продукту	Україна	Німеччина	Польща
Хліб	107г/день	50г/день	120г/день
Картопля	260г/день	240г/день	600г/день
Колбаса	25г/день	110г/день	85г/день
Молоко	0.2л/день	0.5л/день	0.2л/день
Холодильник	1/5 років	¼ роки	1/8 років
Люстра	4/25 років	½ місяці	1/рік
Телевізор	1/10 років	1/5 років	1/7 років
Для чоловіків:			
Зимова куртка	¼ роки	½ роки	1/3 роки
Носки	7 пар/рік	1/місяць	1/місяць
Краватка	1/10 років	½ місяці	½ місяці
Труси	5 пар/2 роки	5 пар/6 міс	3/6 місяці
Електробритва	1/ 6 років	1/рік	½ роки
Для жінок:			
Пальто	1/8 років	1/7 років	1/6 років
Бюстгалтер	2/2 роки	¼ місяці	1/7 місяців
Парфуми	2/рік	5/рік	6/рік
Колготи	6/рік	4/місяць	2/місяць
Туфлі	½ роки	½ роки	½ роки
Купальник	¼ роки	1/6 місяців	1/1.5 року
Побутові предмети:			
Туал. Папір	1/місяць	2/місяць	1/місяць
Подушка	3/15 років	3/10 років	3/10 років
Чайник	1/8 років	1/3 роки	¼ років
Ліжко	3/25 років	1/11 років	1/15 років
Шафа	1/25 років	1/17 років	1/17 років

Такі набори продуктів та послуг визначені постановою КМУ від 11.10.2016 р. № 780. Там, наприклад, про норму у 73 кг картоплі, 182,5 яйця, 900 грам манної крупи і 0,4 «перукарські послуги» для дитини віком до 6 років НА РІК.

Як бачимо, зміни відбуваються у СП України, невеликі, але все ж якісь.

Подальші дослідження. Формування споживчого кошику в Україні і надалі буде актуальною проблемою, яку варто досліджувати взявши за приклад зарубіжний досвід його формування, становлення та розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р. № 656 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення».

2. Виступи на розширеному засіданні Кабінету Міністрів України від 27.02.2013 – http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246100067.

REFERENCES:

1. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 kvitnia 2000 r. # 656 «Pro zatverdzhennia naboriv produktiv kharchuvannia, naboriv neprodovolchychk tovariv ta naboriv posluh dlia osnovnykh sotsialnykh i demohrafichnykh hrup naselennia»

2. Vystupy na rozshyrenomu zasidanni Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.02.2013 – http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246100067.

3. Zakonoproekt # 6565 vid 22.06.2010

4. Zakonoproekt # 2250 vid 08.02.2013

5. Yehorov B. Stan kharchuvannia naselennia Ukrainy [Elektronnyi resurs] / B. Yehorov, M. Mardar. – Tovary i rynky. – 2011. – Vyp. 1. – S. 140-147.

[gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246100067](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246100067).

3. Законoproekt № 6565 від 22.06.2010.

4. Законoproekt № 2250 від 08.02.2013.

5. Єгоров Б. Стан харчування населення України [Електронний ресурс] / Б. Єгоров, М. Мардар. – Товари і ринки. – 2011. – Вип. 1. – С. 140–147.

6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://businessua.com/suspilstvo/28733spozhivchii-koshik-na-2017-rik-infografika.html#>

7. Consumer Price Index (CPI).

8. Медведева В. Варенье – на завтра: 7+1 корзини стран G-8.

9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eastbook.eu/ua/2013/07/05/spojyvchyi-koshyk-u-krainah-shidnogo-partnerstva/>

10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/economics/finance/ukrainec-nemec-polyak-cho-v-potrebitelskoj-korzinke-520918.html>

11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1971031653447/ekonomika/sotsialni_standarti

6. [elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: <http://businessua.com/suspilstvo/28733spozhivchii-koshik-na-2017-rik-infografika.html#>

7. Consumer Price Index (CPI).

8. Medvedeva V. Varene – na zavtra: 7+1 korzyn y stran G-8.

9. [Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: <http://www.eastbook.eu/ua/2013/07/05/spojyvchyi-koshyk-u-krainah-shidnogo-partnerstva/>

10. [Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: <http://ukr.segodnya.ua/economics/finance/ukrainec-nemec-polyak-cho-v-potrebitelskoj-korzinke-520918.html>

11. [Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: http://pidruchniki.com/1971031653447/ekonomika/sotsialni_standarti